

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตและสัณฐานเมืองน้ำ-บกในพื้นที่ชุมชนชายทะเล เทศบาลเมืองชลบุรี

A study of the relationship between the way of life and morphology of a water-land based city in the seaside community area of Chonburi Municipality.

นาย พลวัฒน์ เกตุจินากุล

Mr. Ponlawat Katjinakul

บทคัดย่อ

จากการเปลี่ยนผ่านจากเมืองฐานน้ำสู่เมืองฐานบกและวิถีชีวิตสมัยใหม่ในพื้นที่ชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบุรี ทำให้ลักษณะทางกายภาพของเมืองไม่ได้ตอบสนองวิถีชีวิตดั้งเดิมอีกต่อไป การเดินเรือขนส่งถูกยกเลิก การทำประมงมีจำนวนน้อยลง เกิดการถมดินลงทะเลเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยตามแนวถนน ตลาดหลายแห่งปิดตัวลง และผู้คนเริ่มย้ายถิ่นฐานไปยังพื้นที่อื่นซึ่งตอบสนองต่อวิถีชีวิตใหม่มากกว่า ทำให้เมืองขาดการพัฒนาและเกิดเป็น พื้นที่ซึ่งไม่ได้ใช้งานจำนวนมาก และขาดความมีชีวิตชีวาในพื้นที่เมือง นอกจากนี้ยังส่งผลต่อพื้นที่ป่า ชายเลนที่ลดลงเป็นจำนวนมาก งานวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตร่วมสมัยผ่านรูปแบบกิจกรรมและการใช้งาน ลักษณะทางกายภาพ และเสนอแนะแนวทางการออกแบบและพัฒนาชุมชนเมืองที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเกิดความมีชีวิตชีวาในพื้นที่ชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบุรี

การศึกษานี้ใช้วิธีการค้นคว้าจากข้อมูลทางภูมิศาสตร์สารสนเทศ การเก็บข้อมูลภาคสนาม และการทำแบบสอบถามออนไลน์ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผ่านการนับจำนวน การทำตารางไขว้ และการวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตและสัณฐานเมืองน้ำ-บกเพื่อสร้างเมืองที่มีชีวิตชีวา

ผลการศึกษาพบว่าลักษณะการตั้งถิ่นฐาน รูปแบบอาคาร รูปแบบการคมนาคม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าข่ายลักษณะของเมืองฐานบก ส่วนรูปแบบกิจกรรมและการใช้งาน และความสัมพันธ์กับพื้นที่ชายทะเลนั้นเข้าข่ายทั้งกับลักษณะของเมืองฐานบก และลักษณะของเมืองฐานน้ำ โดยพบลักษณะของเมืองฐานน้ำเฉพาะในบริเวณที่ติดกับพื้นที่ชายทะเล แต่ลักษณะของเมืองฐานน้ำนั้นเกิดขึ้นผ่านความสัมพันธ์เพื่อใช้ในการพักผ่อนในช่วงเวลาเช้า และเย็นเป็นส่วนใหญ่ จึงได้เสนอแนะแนวทางการออกแบบและพัฒนาชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบุรี ดังนี้ 1. การพัฒนาเส้นทางบริการรถสาธารณะ พัฒนาการสัญจรทางน้ำเป็นเส้นทางสัญจรรอง และปรับปรุงทางเดินริมน้ำให้เหมาะต่อการเดินและการเข้าถึงบริการขนส่งสาธารณะ 2. จัดให้มีการใช้งานพื้นที่สาธารณะแทรกตัวไปในชุมชนเพื่อเพิ่มการใช้งานระหว่างวันในพื้นที่ไม่ได้ใช้งาน 3. จัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ และสงวนรักษาพื้นที่ป่าชายเลนไว้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยสำหรับสิ่งมีชีวิต

ชนิดอื่น และ 4. การกำหนดให้อาคารที่สร้างขึ้นใหม่มีรูปแบบอาคารแบบบ้านพื้นดิน หรือใช้วัสดุก่อสร้างพื้นดิน และปรับปรุงพื้นที่ไม่ได้ใช้งานเป็นนิทรรศการ หรือพื้นที่กิจกรรมของชุมชน

คำสำคัญ : ชุมชนชายทะเล, วิถีชีวิต, สันฐานเมืองน้ำ-บก

Abstract

The transition from a water to land base city and a modern way of life in the seaside community area of Chonburi Municipality has resulted in the transformation of the physical of the community. The maritime shipping was disrupted and there are fewer fisheries. The land was filled into the sea to build houses along the roads. Many markets were closed and people has left to the new built city which conform in their lifestyle. This leads the city to the rising lots of unused space and lack of lively in urban areas. It also affects the forest areas by decreasing a large number of wetlands areas. The purpose of this research is to study the contemporary way of life through activities and usage patterns, physical environment of the community, suggesting guidelines for the design and development appropriate to the environment. It aims to create liveliness in the seaside community area of Chonburi Municipality

This study applied a research method based on geographic information, field data collection and online surveys. The data was analyzed by basic statistic, cross-tabulation and conceptual framework of the relationship between the way of life and water-land urban morphology in order to create a lively city.

The results of the study revealed the characteristics of settlements, building styles, transportation and economic activities fall into the scope of the land base city. The form of activities and use and the relationship with the seaside area is both related to the land base city and the water base city. The characteristics of the water base city were found only in the area adjacent to the seaside area. But the nature of the water base city arises through the relationship to use it to relax during the morning and evening hours.

Therefore, the guidelines for the seaside community of Chonburi Municipality development were suggested as following: 1. Should the local authority introduce the public transport route, in particularly water-based mode as a secondary thoroughfare and improve the promenade to be suitable for walking and public transport services. 2. Should the authority provide the day time public areas for the community to reduce unused areas and improve the un used space as an exhibition or

community activity area. 3. Should the authority introduces eco-tourism activities and preserve the mangrove forest area as a habitat for wild animals. 4. Should the regulation appropriate the new buildings with the local architectural pattern and appoint local materials.

Keyword : Seaside Community, Way of Life, Water-Land Based City

บทนำ (Introduction)

จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่บริเวณอ่าวไทยในภาคตะวันออกของประเทศไทย และเป็นจังหวัดติดทะเลที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครมากที่สุด โดยมีระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร ซึ่งชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบรีนั้น ประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลายอย่างในเมืองที่น่าสนใจ เช่น ป่าชายเลน ทะเล บ้านเรือนที่สร้างลงไปในทะเล และสะพานเลียบชายทะเล ในอดีตชุมชนนี้เคยเป็นเมืองท่าที่สำคัญของภาคตะวันออก ตั้งถิ่นฐานโดยการปลูกบ้านไปตามแนวสะพานไม้ที่ยื่นลงไปในทะเล ฟังพาทกรรมคมนาคมทางน้ำโดยมีท่าเรือที่เคยบริการเพื่อเป็นเส้นทางสัญจรไปมาระหว่างชลบุรีและกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังมีตลาดซึ่งเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างสินค้าจากการทำประมงและสินค้าจากการทำเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับการเดินเรือและการทำประมงเป็นหลัก จนกระทั่งเกิดการพัฒนาด้านถนนทั่วประเทศ ทำให้การคมนาคมทางบกเข้ามามีบทบาทเป็นการสัญจรหลัก ประกอบกับการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง ส่งผลให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปฟังพาทกรรมทางบกและเกิดทางเลือกในการประกอบอาชีพ นำไปสู่วิถีชีวิตสมัยใหม่ที่เข้ากับการพัฒนามากขึ้น

การพัฒนาระบบการคมนาคมทางบกนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านจากเมืองฐานน้ำสู่เมืองฐานบกและวิถีชีวิตสมัยใหม่ ทำให้ลักษณะทางกายภาพของเมืองไม่ได้ตอบสนองวิถีชีวิตดั้งเดิมอีกต่อไป การเดินเรือขนส่งถูกยกเลิก การทำประมงมีจำนวนน้อยลง เกิดการถมดินลงทะเลเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยตามแนวถนน ตลาดหลายแห่งปิดตัวลง และผู้คนเริ่มย้ายถิ่นฐานไปยังพื้นที่อื่นซึ่งตอบสนองต่อวิถีชีวิตใหม่มากกว่า เกิดโครงการสะพานเลียบชายฝั่งทะเลเพื่อลดความแออัดจากการจราจรในพื้นที่ แต่ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นเส้นทางที่ตัดข้ามชุมชน ทำให้ชุมชนชายทะเลถูกลดบทบาท และกลายเป็นพื้นที่ทางผ่านเพื่อไปยังพื้นที่อื่นหรือนิคมอุตสาหกรรมในบริเวณใกล้เคียง เมืองขาดการพัฒนาและเกิดเป็นพื้นที่ซึ่งไม่ได้ใช้งานจำนวนมาก และขาดความมีชีวิตชีวาในพื้นที่เมือง นอกจากนี้ยังส่งผลต่อพื้นที่ป่าชายเลนที่ลดลงเป็นจำนวนมาก ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อนโดยมนุษย์จากการขยายตัวของความเป็นเมือง

จากปัญหาที่เกิดขึ้นหากมีการทำความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตและฐานเมืองน้ำ-บกในพื้นที่ผ่านการศึกษารูปแบบกิจกรรมและการใช้งาน และลักษณะทางกายภาพในพื้นที่ชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบรี คาดว่าจะทำให้สามารถสรุปศักยภาพหรือปัญหาของชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลและนำผลที่ได้ไปประยุกต์เพื่อสร้างแนวทางการออกแบบและพัฒนาชุมชนเมืองที่เหมาะสมต่อลักษณะเฉพาะของชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบรีต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตร่วมสมัยผ่านรูปแบบกิจกรรมและการใช้งานในพื้นที่ชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบุรี
2. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในพื้นที่ศึกษา
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการออกแบบและพัฒนาชุมชนเมืองที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเกิดความมีชีวิตชีวาในพื้นที่ชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบุรี

อุปกรณ์และวิธีการ (Materials and Method)

ประเด็นในการวิเคราะห์ต่อลักษณะฐานเมืองน้ำ-บก	วิธีการศึกษา	ข้อมูลที่ต้องศึกษา
ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน	1. ค้นคว้าจากข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ 2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม	อาคารในพื้นที่
รูปแบบอาคาร	1. การเก็บข้อมูลภาคสนาม	รูปแบบอาคาร
รูปแบบการคมนาคม	1. ค้นคว้าจากข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ 2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม 3. การทำแบบสอบถามออนไลน์	การเข้าถึงและระบบการสัญจรประเภทและความกว้างของเส้นทางคมนาคม
กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	1. ค้นคว้าจากข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ 2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม	การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร
รูปแบบกิจกรรมและการใช้งาน	1. การเก็บข้อมูลภาคสนาม 2. การทำแบบสอบถามออนไลน์	รูปแบบกิจกรรมและการใช้งาน
ความสัมพันธ์กับพื้นที่ชายทะเล	1. ค้นคว้าจากข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ 2. การทำแบบสอบถามออนไลน์	ลักษณะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมและการใช้งานและพื้นที่ชายทะเล

ตารางที่ 1 ประเด็นต่อลักษณะฐานเมืองน้ำ-บก ข้อมูลที่ต้องศึกษา และวิธีการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การลากตามรอย (Tracing) การสะกดรอย (Tracking) และการหาร่องรอย (Looking for traces)

บันทึกรูปแบบกิจกรรมและการใช้งานของผู้คนในพื้นที่ตามช่วงเวลาต่างๆของวัน โดยเอาสถานที่เป็นที่ตั้งแล้วจึงดูเส้นทางการเคลื่อนที่ของผู้คนว่าเคลื่อนที่ไปในเส้นทางใด สังเกตการเคลื่อนที่ของผู้คนในพื้นที่ และสังเกตว่ากิจกรรมของผู้คนนั้นเป็นอย่างไร เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของรูปแบบกิจกรรมและการใช้งานของบริเวณต่างๆในพื้นที่ศึกษา โดยจุดบันทึกออกเป็น 8 จุด ในช่วงเวลา และแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงวันธรรมดา และช่วงวันสุดสัปดาห์

2. การบันทึกภาพ (Photographing) และการจดบันทึก (Keeping a diary) บันทึกรูปแบบกิจกรรมและการใช้งานของผู้คนผ่านการเก็บบันทึกสถานการณ์ที่เห็นภาพได้ชัดเจนและบันทึกรายละเอียดและความแตกต่างว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแต่ละจุดนั้น เป็นกิจกรรม ผู้คน หรือสถานที่รูปแบบไหน เกิดอะไรขึ้นบ้าง และปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้คนและพื้นที่เป็นอย่างไร

3. การทำแบบสอบถามออนไลน์ ค้นหารูปแบบกิจกรรมและการใช้งานในพื้นที่ วิธีการเดินทางและการสัญจรในพื้นที่ สถานที่ที่เข้ามาใช้งาน สิ่งประทับใจในพื้นที่ และข้อเสนอแนะถึงกิจกรรมที่อยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่ โดยมีรูปแบบดังนี้

4. ซอฟต์แวร์สารสนเทศศันทางภูมิศาสตร์ ใช้ซอฟต์แวร์สารสนเทศศันทางภูมิศาสตร์เพื่อนำเข้าข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อใช้ในการคำนวณ NDVI (Normalized Difference Vegetation Index) ดัชนีพืชพรรณ และใช้ในการบันทึกผลที่ได้ จากการเก็บข้อมูลภาคสนามลงบนผังพื้นที่สารสนเทศศันทางภูมิศาสตร์โดยเป็นรูปแบบของผังพื้นที่ซึ่งผนวกตำแหน่งของข้อมูลนั้น กำหนดจุดข้อมูลโดยระบุเป็นสัญลักษณ์ และสามารถซ้อนทับกันเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไปได้

ผลและวิจารณ์ (Result and Discussion)

1. ลักษณะการตั้งถิ่นฐานพบว่าลักษณะการตั้งถิ่นฐานของพื้นที่ศึกษาเข้าข่ายลักษณะของเมืองฐานบก เนื่องจากพบจำนวนอาคารในพื้นที่ A ซึ่งอยู่ใกล้กับเส้นทางการสัญจรทางบกมากกว่าพื้นที่ B หรือพื้นที่ซึ่งอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำ ลักษณะการเข้าถึงที่พึ่งพาการเข้าถึงจากทางถนนเป็นหลัก และการขยายตัวของชุมชนที่ขยายตัวเข้าสู่แนวถนนสายหลัก

2. รูปแบบอาคารพบว่ารูปแบบอาคารของพื้นที่ศึกษาเข้าข่ายลักษณะของเมืองฐานบก เนื่องจากพบรูปแบบอาคารแบบอาคารไม้สมัยใหม่ หรืออาคารคอนกรีตของเมืองฐานบกมากกว่าอาคารยกใต้ถุนสูงหรือเรือนแพลอยน้ำของเมืองฐานน้ำทั้งในพื้นที่ A และพื้นที่ B

3. รูปแบบการคมนาคมเข้าข่ายลักษณะของเมืองฐานบก เนื่องจากพบรูปแบบการคมนาคมหลักเป็นการใช้ถนนเป็นการสัญจรหลักทั้งในพื้นที่ A และพื้นที่ B โดยพบท่าเรือซึ่งเป็นการใช้แหล่งน้ำเป็นเส้นทางการสัญจรเพียง 1 ท่าในพื้นที่ B

4. กิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าข่ายลักษณะของเมืองฐานบก เนื่องจากพบการใช้ประโยชน์อาคารและที่ดินส่วนใหญ่สัมพันธ์กับกิจกรรมเศรษฐกิจทางบกทั้งในพื้นที่ A และพื้นที่ B โดยพบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมง หรืออุตสาหกรรมซึ่งเป็นกิจกรรมเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับน้ำแค่นั้นในพื้นที่ B

5. รูปแบบกิจกรรมและการใช้งานของพื้นที่ A เข้าข่ายลักษณะของเมืองฐานบก เนื่องจากพบรูปแบบกิจกรรมและการใช้งานส่วนใหญ่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางบกผ่านลักษณะของการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่วนในพื้นที่ B เข้าข่ายลักษณะของเมืองฐานน้ำ เนื่องจากพบรูปแบบกิจกรรมและการใช้งานสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางน้ำผ่านลักษณะของการออกกำลังกาย หรือพักผ่อน และพบรูปแบบกิจกรรมและการใช้งานที่เกี่ยวข้องกับการประมงแค่นั้นในพื้นที่ B

6. ความสัมพันธ์กับพื้นที่ชายทะเลในพื้นที่ A เข้าข่ายลักษณะของเมืองฐานบก เนื่องจากมีพื้นที่อาคารหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมากที่สุด และไม่พบพื้นที่น้ำ แสดงถึงลักษณะความสัมพันธ์กับพื้นที่ชายทะเลของเมืองฐานบกที่เป็นการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมทางบกมากกว่าสิ่งแวดล้อมทางน้ำ ส่วนในพื้นที่ B เข้าข่ายลักษณะของเมืองฐานน้ำ เนื่องจากมีพื้นที่น้ำมากที่สุด และพบพื้นที่อาคารหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเป็นลำดับที่ 2 แสดงถึงลักษณะความสัมพันธ์กับพื้นที่ชายทะเลของเมืองฐานน้ำที่เป็นการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมทางบกน้อยกว่าสิ่งแวดล้อมทางบก โดยลักษณะของความสัมพันธ์กับพื้นที่ชายทะเลที่เกิดขึ้นพบว่าร้านอาหารหรือร้านกาแฟมีแนวโน้มที่จะเป็นสถานที่ที่ผู้คนนิยมเข้ามาใช้มากที่สุด และการซื้ออาหารทะเลมีแนวโน้มที่จะเป็นความสัมพันธ์กับพื้นที่ชายทะเลที่ผู้คนมีความสัมพันธ์มากที่สุด

บทสรุป (Conclusion)

สรุปความเหมาะสมในการเป็นเมืองที่มีชีวิตชีวา

การเป็นเมืองที่มีชีวิตชีวา (the Living City) หรือเมืองที่สามารถบูรณาการศักยภาพพื้นฐานของระบบนิเวศน์เมืองให้เข้ากับอัตลักษณ์ของเมืองได้ สามารถสรุปความเหมาะสมในการเป็นเมืองที่มีชีวิตชีวาตามกรอบแนวคิดของเมืองที่มีชีวิตชีวาได้ด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

1. ด้านการสัญจรและการเข้าถึง ผ่านการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคม กระจายการบริการขนส่งสาธารณะให้ผ่านเข้ามาในพื้นที่ เมืองที่สามารถเดินได้ และสามารถเข้าถึงพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างสะดวก พบว่าในพื้นที่ชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบุรีมีถนนหลักเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมไปยังพื้นที่ใกล้เคียงได้ แต่ภายในพื้นที่มีซอยตันจำนวนมากทำให้โครงข่ายการคมนาคมในพื้นที่ยังเชื่อมต่อกันไม่ได้ การบริการขนส่งสาธารณะยังไม่มีเส้นทางบริการในพื้นที่ และการเดินเท้าภายในพื้นที่ไม่สะดวกเนื่องจากพื้นที่มีขนาดเล็ก

2. ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร ผ่านการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารที่หลากหลาย การฟื้นฟูการท่องเที่ยวยภายในชุมชนชายทะเล การจัดกิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน สิ่งจำเป็นต่อชีวิตประจำวันในพื้นที่ และการใช้งานพื้นที่สาธารณะร่วมกัน พบว่าในพื้นที่ศึกษามีการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย และมีพื้นที่ไม่ได้ใช้งานเป็นจำนวนมากแทรกตัวอยู่ทั่วทุกบริเวณของพื้นที่ มีตลาดประมงท่าเรือพลีเป็นจุดกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนในวันเสาร์ช่วงเวลา 17.00 เป็นต้นไป มีสิ่งจำเป็นต่อชีวิตประจำวันในพื้นที่เกาะกลุ่ม

กันอยู่บริเวณขอบนอกของขอบเขตพื้นที่ในบริเวณที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายจากแนวถนน และมีการใช้งานพื้นที่ สาธารณะร่วมกันในบริเวณสวนสาธารณะ 3 แห่งบริเวณทิศใต้ของชุมชนชายทะเล และสะพานเลียบชายทะเล ซึ่งเป็นจุดที่ผู้คนนิยมมาออกกำลังกาย และนั่งพักผ่อนชมวิ

3. ด้านการปรับปรุงพื้นที่ปูด้านสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ ผ่านการพัฒนาพื้นที่ที่กว้างว่างเปล่า การพัฒนา บริเวณพื้นที่ให้เต็มประสิทธิภาพ การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ชายทะเล การแนะนำ ให้มีทางสัญจรสีเขียว (Green Corridor) ที่มีพืชพรรณท้องถิ่นในพื้นที่ การสร้างการตระหนักรู้ถึงการอยู่ร่วมกัน ของทุกสิ่งมีชีวิต และการจัดให้มีที่อยู่อาศัยสำหรับสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น พบว่าในพื้นที่ศึกษามีพื้นที่ไม่ได้ใช้งานเป็น จำนวนมากแทรกตัวอยู่ผ่านลักษณะของพื้นที่โล่งที่ไม่ได้ใช้งาน และอาคารที่ไม่ได้ใช้งาน และไม่พบการ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ เส้นทางสัญจรสีเขียว (Green Corridor) การสร้างการ ตระหนักรู้ถึงการอยู่ร่วมกันของทุกสิ่งมีชีวิต และการจัดให้มีที่อยู่อาศัยสำหรับสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น

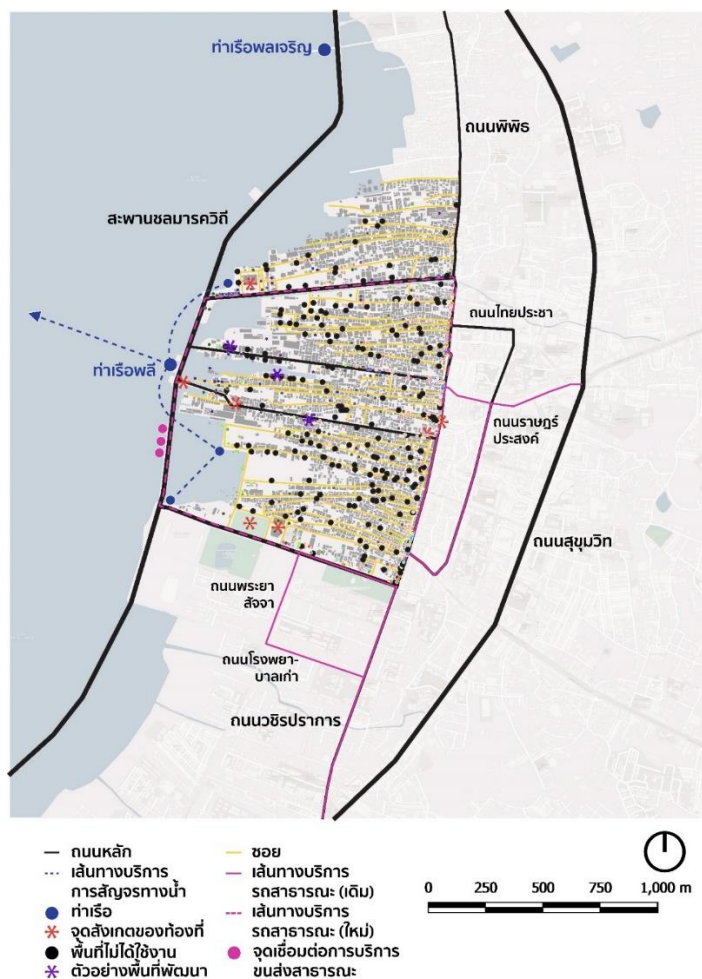
4. ด้านเอกลักษณ์ของพื้นที่ ผ่านการส่งเสริมคุณค่าของรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน การปรับปรุงภูมิทัศน์ และสถาปัตยกรรมเก่าที่ยังคงเหลืออยู่เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน การใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นให้มากที่สุด เท่าที่จะเป็นไปได้ การฟื้นฟูและบำรุงรักษาอนุสาวรีย์หรือสถานที่ซึ่งเป็นจุดสังเกตของท้องที่ และการสนับสนุนให้ มีงาน นิทรรศการ หรือกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นท้องที่นั้น พบว่าในพื้นที่ศึกษาคงเหลือลักษณะ บ้านพื้นถิ่นซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในอดีตที่สร้างยื่นลงไปในทะเลเพียงแค่วัยละ 4.4 จากอาคารทั้งหมด โดย กระจุกตัวเป็นจุดตามบริเวณที่ติดกับชายฝั่งทะเล อาคารศาลเจ้าจีนหรืออาคารไม้เก่าที่ไม่ได้ใช้งานมีศักยภาพที่ จะพัฒนาเป็นจุดสังเกตของท้องที่ได้โดยให้มีงาน นิทรรศการ หรือกิจกรรมของชุมชนเป็นหนึ่งในการใช้งานของ อาคารที่เป็นจุดสังเกตเหล่านี้

แนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมเมืองที่มีชีวิตชีวา

แนวทางการออกแบบชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบุรีเพื่อส่งเสริมเมืองที่มีชีวิตชีวา สามารถสรุปแนวทางการ ออกแบบตามกรอบแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมน้ำ-บกเพื่อสร้างเมืองที่มีชีวิตชีวาได้ แนวทางต่อไปนี้

1. ด้านการสัญจรและการเข้าถึง กระจายการบริการขนส่งสาธารณะให้ผ่านเข้ามาในพื้นที่ผ่านการพัฒนา เส้นทางบริการรถสาธารณะแนวสะพานชลมารควิถี พัฒนาการสัญจรทางน้ำเป็นเส้นทางสัญจรรอง หรือเส้นทาง ท่องเที่ยว โดยเพิ่มท่าเรือบริการในจุดที่มีศักยภาพ ได้แก่ ท่าเรือบริเวณสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาชลบุรี ท่าเรือบริเวณชอยกลบ้อมค้ายซึ่งเป็นจุดที่มีการกระจุกตัวกันของร้านอาหารและร้านกาแฟ ท่าเรือบริเวณตลาด แพปลา พัฒนาบริเวณท่าเรือพลีให้เป็นจุดรองรับหลักของการเชื่อมต่อบริการขนส่งสาธารณะ และปรับปรุง ทางเดินริมน้ำให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเดินและการเข้าถึงบริการขนส่งสาธารณะ

2. ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร จัดให้มีการใช้งานพื้นที่สาธารณะร่วมกันแทรกตัวไปในชุมชนเพื่อเพิ่มการใช้งานระหว่างวัน โดยใช้พื้นที่ไม่ได้ใช้งานมาพัฒนาเพื่อเปิดพื้นที่ให้แก่กิจกรรมชุมชน หรือการใช้ประโยชน์ที่หลากหลายเกิดขึ้น
3. ด้านการปรับปรุงพื้นที่ด้านสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศน์ จัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวชมการประมงเชิงอนุรักษ์โดยใช้เส้นทางสัญจรทางน้ำพาเข้าชม และการเปิดพื้นที่ไม่ได้ใช้งานพัฒนาเป็นจุดเข้าชมป่าชายเลน เพื่อสร้างการตระหนักรู้ถึงการอยู่ร่วมกันของทุกสิ่งมีชีวิต และสงวนรักษาพื้นที่ป่าชายเลนไว้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยสำหรับสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น
4. ด้านเอกลักษณ์ของพื้นที่ ส่งเสริมคุณค่าของรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโดยการกำหนดให้อาคารที่สร้างขึ้นใหม่มีรูปแบบอาคารแบบบ้านพื้นถิ่น หรือใช้วัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ปรับปรุงภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมเก่าที่ยังคงเหลืออยู่ในพื้นที่ไม่ได้ใช้งาน เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน และใช้งานเป็นนิทรรศการ หรือพื้นที่กิจกรรมของชุมชนเพื่อแสดงออกถึงความเป็นท้องถิ่นนั้นได้

รูปที่ 1 ผังแนวความคิดในการออกแบบชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบุรีเพื่อส่งเสริมเมืองที่มีชีวิตชีวา

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. พีรยา บุญชัยพฤกษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่ได้ให้คำแนะนำ และคำปรึกษาตลอดการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติตลอดการเรียนและการทำวิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณผู้เขียนหนังสือ เอกสาร บทความทางวิชาการ และวิทยานิพนธ์ทุกท่าน รวมไปถึงผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ทางด้านกรอบแนวคิด ข้อมูล และการสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการค้นคว้าอิสระฉบับนี้

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นทุกคนที่คอยช่วยเหลือในเรื่องเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียน รวมไปถึงความรู้ทั้งหลายที่ได้ร่วมแบ่งปันกัน ขอขอบคุณคนใกล้ตัว และสมาชิกครอบครัวเกตุจินากุลทุกท่านที่สนับสนุนในการเรียนปริญญาโท ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และสนับสนุนเงินทุนตลอดการเรียน และการวิจัยตลอดมา

เอกสารอ้างอิง (Reference)

Douglas, I., Goode, D., Houck, C. M., & Wang, R. (2010). *The Routledge Handbook of Urban Ecology* (1st ed.): Taylor and Francis.

Gehl, J., & Birgitte, S. (2013). *How to Study Public Life*. Washington, D.C.: Island Press.

IIRR. (1998). *Participatory methods in community-based coastal resource management*. Retrieved from Silang, Cavite, Philippines:

คัดคนัฐ ชื่นวงศ์อรุณ. (2563). ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต ในระบบนิเวศ. Retrieved from <https://ngthai.com/science/31096/organismrelationscience/>

จุมพล หมอชาติ. (2538). ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงโครงข่ายคมนาคมขนส่งกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินย่านการค้า บริการ ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรีและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

เจษฎาพร ชูช่วย. (2553). ผลกระทบของเส้นทางคมนาคมทางบกต่อลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมของชุมชนเกษตรกรรมริมน้ำคลองอ้อมนนท์จังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร,

ชนันภรณ์ อารีกุล, อุทัย สติมัน, & พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญญา. (2560). ความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. วารสาร มจร มนุษย์ศาสตร์ปริทรรศน์, 3(2), 78-87.

- ณัฐวุฒิ ปรีทยานิตย์. (2556). การตัดถนนในพระนครกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชนชั้นนำสยาม. วารสาร หน้าจั่ว สถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม(ฉบับที่28 (กันยายน 2556 - สิงหาคม 2557), 347-380.
- นพดล สัมจินเทศ. (2547). การปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนชายทะเลเทศบาลเมืองชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- นพพันธ์ ตาปานานท์. (2556). นววิถีเมืองฐานน้ำ (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.): กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพรัฐ ไชศิริ. (2547). ภูมิทัศน์ชุมชนป่าชายเลน: ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าด้วยการประหยัดพลังงาน และความ ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรันดร ทองอรุณ. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์และพื้นที่ว่าง : คุณภาพของการ ปรับเปลี่ยนที่ว่าง กิจกรรม และบริบท. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย(1), 105-118.
- พงษ์ศักดิ์ ศรีจุม. (2511). การเปลี่ยนแปลงเชิงสัณฐานของพื้นที่ศูนย์กลางเมืองชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- พัชรี ทองอำไพ. (2553). พัฒนาการของชุมชนบริเวณสะพานเลียบชายฝั่งทะเล จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- วรรณพร อนันตวงศ์, เก็ดดา บุญปราการ, & ปัญญา เทพสิงห์. (2561). วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนคีรีวง. Paper presented at the เอกสารประกอบการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9 ณ ห้องประชุม Blue Ocean Hall อาคารคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- ศุภางค์ ศุภพันธุ์มณี. (2542). บทบาทและความเชื่อมโยงของสะพานปลา ที่มีต่อการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- สิงหนาท แสงสีหนาท. (2563). ถิ่นที่วิวัฒนาการคลองลัดถึงซอยลัด ความเป็นเมืองที่ถูกปรับเปลี่ยนจากเมืองฐาน น้ำสู่เมืองฐานบกของกรุงเทพ. 17(1 (มกราคม 2563 - มิถุนายน 2563)), 92-125.
- เสรี วรพงษ์. (2557). สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล, 1(1), 170-185.